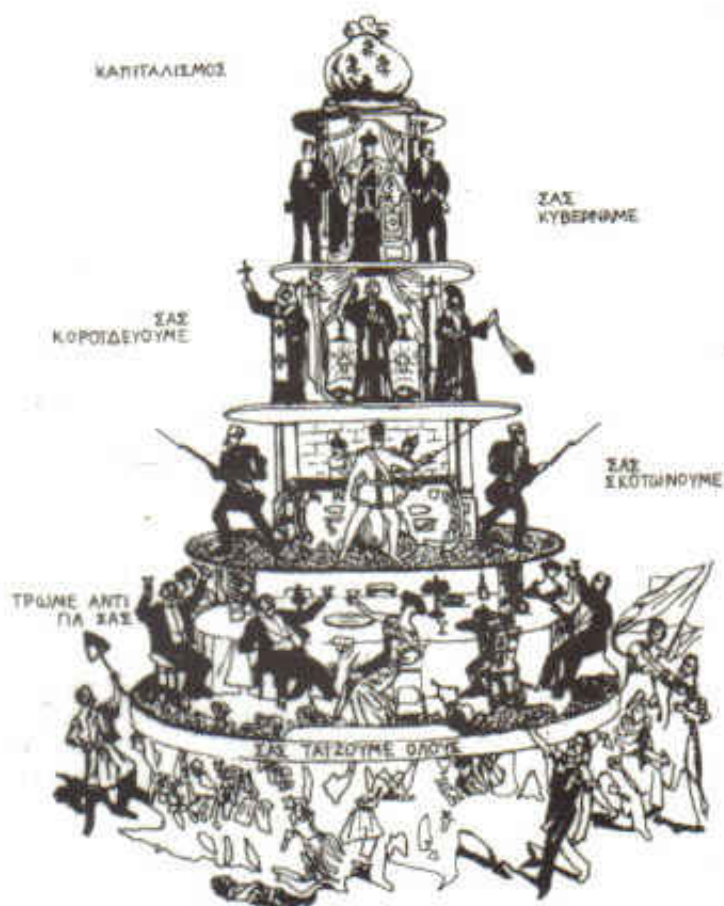

Α. ΜΠΕΡΚΜΑΝ

το αλφαβητάρι του αναρχισμού

το αλφαβητάρι του αναρχισμού

Όλοι οι άνθρωποι που μπορούν να προσφέρουν χρήσιμη δουλειά για το κοινό καλό χρειάζονται στην επανάσταση για να κτίσουν την καινούργια ζωή. Καμιά επανάσταση δεν μπορεί να πετύχει χωρίς την αλληλεγγύη και τη συνεργασία τους.

Όσο πιο γρήγορα το καταλάβουμε αυτό τόσο το καλύτερο. Η ανοικοδόμηση της κοινωνίας απαιτεί την αναδιοργάνωση της βιομηχανίας, την εύρυθμη λειτουργία της παραγωγής, τη διευθέτηση της διανομής και πλήθος άλλες κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτισμικές προσπάθειες προκειμένου να μετατραπεί η σημερινή μισθωτή δουλειά και υποδούλωση σε μια ελεύθερη και ευτυχισμένη ζωή. Μόνο αν δουλέψουν μαζί θα μπορέσουν οι προλετάριοι του πνεύματος και των χεριών να λύσουν αυτά τα προβλήματα.

ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΜΠΕΡΚΜΑΝ

ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙ
ΤΟΥ
ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΥ

Μετάφραση και Επιμέλεια: *Βασίλης Τομανάς*

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — ΚΑΤΣΑΝΟΣ

Παρουσίαση

Ο Αλεξάντερ Μπέρκμαν γεννήθηκε το Νοέμβρη του 1870 στο Βίλνο (πρωτεύουσα της Λιθουανίας) που ανήκε τότε στη Ρωσική Αυτοκρατορία. Η εποχή εκείνη ήταν από τις πιο μαύρες περιόδους της αντίδρασης. Γιατί, μολονότι το επαναστατικό αντιτσαρικό κίνημα στη Ρωσία άλλαξε κατεύθυνση - οι μηδενιστές, αριστοκρατικής κυρίως καταγωγής, είχαν σταματήσει τη δράση τους στην ύπαιθρο· η επαναστατική δραστηριότητα είχε περιοριστεί στις μεγάλες πόλεις· άνοιξε η τρομοκρατία - η εξουσία κατάφερε να επιβληθεί και να εξορίσει τους πιο πολλούς επαναστάτες στη Σιβηρία (ανάμεσά τους και το θείο του Αλεξάντερ, τον Μαζίμ). Ο δεκαπεντάχρονος τότε Αλεξάντερ προσχώρησε στο επαναστατικό κίνημα, με αποτέλεσμα να τον αποβάλουν από το σχολείο του και απ' όλα τα σχολεία της χώρας. Αναγκάστηκε, λοιπόν, να εγκαταλείψει τη Ρωσία και να πάει στα 1888 στις ΗΠΑ. Ούτε εκεί, όμως, δεν ήταν παράδεισος για τους επαναστάτες.

Γιατί, στα 1882 είχε φτάσει στη Ν. Υόρκη ο γερμανός κήρυκας της επαναστατικής βίας Γιόχαν Μοστ. Περιόδωσε όλες τις ΗΠΑ προπαγανδίζοντας τις ιδέες του και βρήκε το πιο πρόσφορο έδαφος στο Σικάγο. Εκεί, στα 1883 υπήρχαν πολλοί αναρχικοί, που εξέδιδαν και έντυπα σε γερμανική, βοημική και αγγλική γλώσσα· υπήρχε και γερό αναρχικό εργατικό συνδικάτο ήδη στα 1883. Σε μια απεργία, που την ακολούθησε συγκέντρωση και σύγκρουση με την αστυνομία στις 3 του Μάη του 1886, ρίχτηκε μια βόμβα που σκότωσε επτά αστυνομικούς. Εξαπολύθηκε άγριο κυνήγι των αναρχικών και συνελήφθησαν οκτώ γνωστοί αναρχικοί που δικάστηκαν με την κατηγορία της ανθρωποκτονίας. Οι επτά καταδικάστηκαν σε θάνατο, και στις 17 του Νοέμβρη του 1887 οι τέσσερις απαγχονίστηκαν. Οι άλλοι έμειναν στη φυλακή και απέθηκαν μετά από κάμποσα χρόνια ελεύθεροι μετά από καινούρια δίκη. (Σημειώνεται ότι η πρώτη δίκη δεν βασίστηκε σε συγκεκριμένα στοιχεία, αλλά είχε θεωρησει επαρκή απόδειξη το ότι οι κατηγορούμενοι ήταν αναρχικοί). Λίγους μήνες μετά απ' αυτό έφτασε στη χώρα ο νεαρός Αλεξάντερ.

Επηρεασμένος από τον Γιόχαν Μοστ, ο Μπέρκμαν μπήκε σε μια αναρχική ομάδα όπου γνώρισε και τη μετέπειτα συντρόφισσά του Έμα Γκόλντμαν. Όπως γράφει εκείνη στα απομνημονεύματά της,

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΤΣΑΝΟΣ
Αριστοτέλους 26 — Τηλ. 23 5683
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Εκτύπωση - βιβλιοδεσία
Γραφικές Τέχνες ΑΦΟΙ ΜΥΤΔΑΛΛΙΑ
Πλαγιάρι Θεσσαλονίκης, Τηλ: 23920 29326

σε μια απεργία στα Χαλυβουργεία Χόμστεντ τον Ιούλη του 1892 οι πολιτοφύλακες σκότωσαν έντεκα εργάτες. Υπεύθυνος της δολοφονίας ήταν ο διευθυντής Χ. Φρικ. Στις 22 του Ιούλη, ο Μπέρκμαν μπήκε στο γραφείο του και του έριξε τρεις σφαίρες· ο Φρικ, ωστόσο, γλίτωσε. Ο Μπέρκμαν καταδικάστηκε σε εικοσιδύο χρόνια φυλακή - παρόλο που σύμφωνα με τον ποινικό κώδικα ανώτερη ποινή ήταν τα επτά χρόνια. Νομικά, η καταδίκη στηρίχτηκε και στο ότι τον φόρτωσαν και μ' άλλες κατηγορίες.

Πέρασε πράγματι δεκατέσσερα χρόνια στη φυλακή, τον ένα χρόνο σε απομόνωση. Μετά την απελευθέρωσή του άρχισε την προπαγάνδα σ' ολόκληρη τη χώρα και βοήθησε στην ίδρυση του ελεύθερου σχολείου Φερέρ στη Ν. Υόρκη, όπου ήταν κι ένας από τους πρώτους δάσκαλους.

Παράλληλα εξέδιδε μαζί με την Εμα Γκόλντμαν το μηνιαίο αναρχικό περιοδικό **Μητέρα Γη** (Mother Earth). Με το ξέσπασμα του πολέμου στα 1914 άρχισαν μαζί με πολλούς άλλους αναρχικούς την αντιπολεμική προπαγάνδα ιδρύοντας τη **Λίγκα της Μη Κατάταξης**. Στο Σαν Φρανσίσκο εκδίδουν γι' αυτό το σκοπό την εφημερίδα **Σάλπισμα** (Blast). Οι αρχές διαλύουν τη Λίγκα στα 1917 και συλλαμβάνουν τους Μπέρκμαν, Γκόλντμαν και άλλους για δήθεν ανάμειξη σε βομβιστικές επιθέσεις. Ο Μπέρκμαν περνάει δύο χρόνια στη φυλακή της Ατλάντα, επτά μήνες σε απομόνωση. Μάλις βγαίνει απ' τη φυλακή, απελαύνονται μαζί με τη Γκόλντμαν και το Δεκέμβρη του 1919 φτάνουν στη Ρωσία όπου τους υποδέχονται σαν ήρωες. Μα η κατάσταση δεν είναι ούτε εκεί ρόδινη.

Στη Ρωσία είχαν γίνει οι δυο επαναστάσεις, του Φλεβάρη και του Οκτώβρη, που τελικά είχαν φέρει στην εξουσία τους μπολσεβίκους. Οι αναρχικοί είχαν λάβει μέρος και στις δυο, αλλά οι μπολσεβίκοι κατέπνιγαν όλες τις άλλες φωνές έξω απ' τη δική τους. Έτσι, από πολύ νωρίς άρχισε η καταδίωξη όλων των διαφωνούντων, και των αναρχικών φυσικά, που βαφτίστηκαν συλλήβδην «αντεπαναστάτες». Είχαν ήδη στραφεί και κατά του Μάχνο, αλλά στη συνέχεια αναγκάστηκαν να συμμαχήσουν πάλι μαζί του για να χτυπήσουν τους Λευκούς· τέλος, στα 1921, τον χτύπησαν τελειωτικά. Η Γκόλντμαν κι ο Μπέρκμαν, μη έχοντας αρκετές πληροφορίες για την κατάσταση, υιοθέτησαν στην αρχή μια επιφυλακτική μεν αλλά φιλική στάση απέναντι στους μπολσεβίκους. Διαμαρτύρονταν άπαρκώς για τις δρώσεις των αναρχικών συντρόφων τους, αλλά ο Λένιν τους διαβεβαίωνε ότι δεν διώκονταν κανένας για τις πολιτικές του πεποιθήσεις μα ότι διώκονταν μόνον όσοι έκαναν πράξεις εχθρικές προς το επαναστατικό καθεστώς. Στα 1921, όμως, οι μπολσεβίκοι ξεσκεπάστηκαν για τα καλά. Οι ναύτες και οι

κάτοικοι της Κροστάνδης ξεσηκώνονται στις 24 του Φλεβάρη. Οι Μπέρκμαν, Γκόλντμαν και Περκίς (γραμματέας του συνδικάτου των ρωσικών εργατών στις ΗΠΑ) κάνουν μια τελευταία προσπάθεια να συμφιλιώσουν κροστανδιώτες και μπολσεβίκους. Στέλνουν επιγγόντας στον πρόεδρο του σοβιέτ της Πετρούπολης Ζινόβιεφ το παρακάτω κείμενο:

«Μας είναι αδύνατο να σωπάσουμε. Κάτι παραπάνω, η σιωπή μας αυτή την ώρα θα ήταν εγκληματική... Η διαφορά ανάμεσα στους ναύτες και τη σοβιετική κυβέρνηση νομίζουμε ότι πρέπει να λυθεί όχι με τη δύναμη των όπλων, μα με πνεύμα συντροφικό, με μια επαναστατική, μια αδελφική συμφωνία... Επιτρέψτε, σύντροφοι μπολσεβίκοι την εκλογή μιας πενταμελούς επιτροπής που τα δυο μέλη της θα είναι αναρχικοί. Αυτή η επιτροπή θα πάει στην Κροστάνδη για να λύσει τη διαφορά με ειρηνικά μέσα...»

Μάταια όμως. Το άλλο κιάλας πρωί ο Τρότσκι (αρχιστράτηγος τότε του Κόκκινου Στρατού) εξέδιδε την ακόλουθη διαταγή:

«Δίνω τη διαταγή να προετοιμαστεί η συντριβή της ανταρσίας με τη δύναμη των όπλων. Όλη την ευθύνη για τις ζημιές που ενδέχεται να υποστεί ο άμαχος πληθυσμός εξαιτίας της προσφυγής στα όπλα, θα την έχουν οι αντεπαναστάτες στασιαστές. Αυτή η προειδοποίηση είναι η τελευταία.»

Η εξέγερση πνίγηκε στο αίμα από τα συντάγματα των κουρσάντι (ευέλπιδων) και των σιβηριανών - που δεν είχαν ιδέα για το τι πραγματικά συνέβαινε. Στη συνέχεια, σε μια τελευταία, απεγνωσμένη και μάταιη προσπάθεια οι Μπέρκμαν, Γκόλντμαν και άλλοι αναρχικοί έστειλαν στο Λένιν το ακόλουθο μήνυμα: «... Το συστηματικό ανθρωποκνηγητό που εξαπολύθηκε εναντίον των αναρχικών γενικά, και των αναρχοσυνδικαλιστών ιδιαίτερα, έχει γιμίσει όλα τα κρατητήρια και τις φυλακές της Ρωσίας... Αρκετοί / αναρχικοί / καταδικάστηκαν κιόλας σε ποινές φυλακίσεως ερήμην τους, χωρίς δηλαδή να προσαχθούν σε κανένα δικαστήριο... Ασκέϊται ακόμα και σωματική βία εναντίον των φυλακισμένων συντρόφων μας... Υψώνουμε τη φωνή μας και διαμαρτυρόμαστε έντονα εναντίον της βάνωσης και μικρόψυχης καταπίεσης που ασκεί η μπολσεβίκικη κυβέρνηση εναντίον του αναρχικού κινήματος... Σήμερα, είμαστε περισσότερο από κάθε άλλη φορά πεπεισμένοι για την ορθότητα του αναρχικού ιδανικού μας, για την επιτακτική ανάγκη της πραγμάτωσής του στη ζωή και νομίζουμε πως μπορούμε να βεβαιώσουμε ότι το προλεταριάτο όλων των χωρών είναι μαζί μας».

Ο Μπέρκμαν έγραφε στο ημερολόγιό του:

«Γκρίζες οι μέρες. Οι ελπίδες, μια μια σβήνουν. Η τρομοκρατία

και ο δεσποτισμός συντρίψαν τη ζωή που γεννήθηκε τον Οκτώβρη. Οι στόχοι της επανάστασης λησμονήθηκαν, τα ιδανικά της πνίγηκαν στο αίμα του λαού. Η πνοή του χθες γίνεται σήμερα θάνατος· η σκιά του σήμερα πλανιέται σαν την πανούκλα πάνω απ' τη χώρα. Η δικτατορία συντρίβει κάτω απ' το πέλμα της το λαό. Η Επανάσταση είναι νεκρή· μονάχο το πνεύμα της φωνάζει μέσα στα χαλάσματα. Αποφάσισα να φύγω απ' τη Ρωσία». Την ίδια εποχή, ο Τρόσκι δικαιολογημένα γράφει: «Επιτέλους, η σιδερένια πυγμή της επανάστασης καθάρισε τη Ρωσία απ' τους αναρχικούς...» Ακολουθεί η συντριβή και του μαχνοβίτικου κινήματος στην Ουκρανία. Η Γκόλντμαν και ο Μπέρκμαν απελαύνονται απ' τη Ρωσία, στα τέλη του 1921. Θέλουν να πάνε στο Συνέδριο των Αναρχικών στη Γερμανία, η γερμανική κυβέρνηση όμως δεν τους το επιτρέπει. Μένουν προσωρινά στη Σουηδία και από κει μπαίνουν παράνομα στη Γερμανία. Επί δυο χρόνια ο Μπέρκμαν γράφει κείμενα για την πραγματική κατάσταση που επικρατεί στη Ρωσία, για την εξέγερση της Κροστάνδης και για τις διώξεις των ρώσων αναρχικών. Πηγαίνει έπειτα στο Παρίσι, ιδρύει επιτροπές συμπαράστασης στους ρώσους φυλακισμένους συντροφους και μένει εκεί αφού η αμερικάνικη κυβέρνηση δεν του επιτρέπει να γυρίσει στη χώρα. Στη Ν. Υόρκη εκδίδεται στα 1925 το βιβλίο του **Ο Μύθος των Μπολσεβίκων (Ημερολόγιο 1920-22)**. Στο Παρίσι, παίρνει μέρος σε μια σοβαρή συζήτηση που γίνεται μεταξύ των αναρχικών σχετικά με το ζήτημα της οργάνωσης. Απ' τη μια μεριά, ο Αρσινόφ και ο Μάχνο υποστήριξαν ότι οι αναρχικοί θα έπρεπε να οργανωθούν με τρόπο που τις αποφάσεις να τις παίρνει μια ισχυρή κεντρική επιτροπή· απ' την άλλη, οι Μπέρκμαν, Γκόλντμαν και Βολίν, υποστήριξαν ότι κάτι τέτοιο σημαίνει πως «δεν βλέπουν ότι οι μπολσεβίκικες μέθοδοι δεν μπορούν να οδηγήσουν στην ελευθερία, αφού μέσα και σκοποί για μας τους αναρχικούς ταυτίζονται».

Άρρωστος, έχοντας κάνει δυο ανεπιτυχείς επιχειρήσεις προστάτη, καταβλημένος απ' τις κακουχίες, ο Μπέρκμαν αυτοκτονεί στις 22 του Ιούνη του 1936, πριν προλάβει να δει τους ισπανούς αναρχικούς να πραγματώνουν, έστω και για λίγο, το αναρχικό ιδανικό.

Το βιβλίο αυτό εκδόθηκε για πρώτη φορά στη Νέα Υόρκη στα 1929, και από τότε επανεκδόθηκε πολλές φορές, σε πολλές γλώσσες. Θεωρείται από τα κλασικά έργα του αναρχισμού. Ένα επιπρόσθετο πλεονέκτημά του είναι το ότι κρίνει και καταδικάζει, την εφαρμογή των εξουσιαστικών-κρατιστικών ιδεών στη Ρωσία.

Η μετάφραση έγινε απ' το αγγλικό πρωτότυπο.

Τα στοιχεία για τη ζωή και τη δράση του Α. Μπέρκμαν τα πήρα

από την εισαγωγή του Πήτερ Νιούελ στην αγγλική έκδοση και από την Εξέγερση της Κροστάνδης του Άρη Αλεξάνδρου.

Νοέμβρης 1983

Περιεχόμενα

Πρόλογος του Αλεξάντερ Μπέρκμαν

1. Εισαγωγή

2. Είναι ο αναρχισμός βία;

Ο καπιταλισμός και η κυβέρνηση στηρίζουν την αταξία και τη βία. Ο αναρχισμός κάνει το αντίθετο. Γιατί οι αναρχικοί καταφεύγουν μερικές φορές στη βία. Αν υποστηρίζεις την κυβέρνηση μην προσποιείσαι ότι σε τρομάζει η ατομική βία. Η άρνηση της καταπιεστικής εξουσίας είναι η μόνη ειλικρινής διαμαρτυρία ενάντια στη βία.

3. Τι είναι ο αναρχισμός;

Μπορούμε να ζήσουμε χωρίς κυβέρνηση; Τι θα συνέβαινε αν την καταργούσαμε; Η ατομική ιδιοκτησία στα μέσα της κοινωνικής ύπαρξης θα έπρεπε να καταργηθεί μαζί με την κυβέρνηση. Η οικονομική ισότητα οδηγεί στον εθελοντικό κομμουνισμό που είναι ο κομμουνιστικός αναρχισμός. Θεμελιακή διαφορά ανάμεσα στον ελεύθερο και στον καταναγκαστικό κομμουνισμό.

4. Είναι δυνατόν να υπάρξει αναρχία;

Τι ρόλο παίζει η κυβέρνηση στη ζωή σου; Ο άνθρωπος είναι κοινωνικό όν: οι ανάγκες και οι διαθέσεις του τον σπρώχνουν στην ένωση και στην κοινή προσπάθεια. Τα περισσότερα δεινά προέρχονται από την καταπίεση και την ανισότητα. Το έγκλημα είναι το νόμιμο παιδί της

καταπιεστικής εξουσίας. Πώς θα συμπεριφερθούν οι αναρχικοί στους εγκληματίες.

5. Θα λειτουργήσει ο κομμουνιστικός αναρχισμός;

Ο χαρακτήρας των ίσων ευκαιριών. Κοινωνική ιδιοκτησία και συμμετοχή. Τεμπελιά σημαίνει ο σωστός άνθρωπος σε λάθος θέση. Ελευθερία σημαίνει διαφοροποίηση, κάτι που θα κάνει τη ζωή πιο ενδιαφέρουσα και πιο πλούσια.

6. Μη-κομμουνιστές αναρχικοί.

Σύντομη σκιαγράφηση του ατομικιστικού αναρχισμού και του συστήματος της αλληλοβοήθειας (mutualité, mutualism).

7. Γιατί να γίνει επανάσταση;

Είμαστε ακόμη βάρβαροι, γιατί τα έθνη κάνουν ακόμη πόλεμους αντί να συνεργάζονται. Θα γίνουμε πολιτισμένοι μόνον όταν σταματήσει η πάλη των τάξεων. Τα αφεντικά είναι αποφασισμένα να παραμείνουν αφεντικά. Γιατί η επανάσταση είναι αναπόφευκτη.

8. Αυτό που έχει σημασία είναι η ιδέα.

Κυβέρνηση και καπιταλισμός, μολονότι είναι δεινά, εξακολουθούν να υπάρχουν γιατί πιστεύεις σ' αυτά και τα στηρίζεις. Θεσμοί που θεωρούνταν κάποτε από όλους σωστοί, τώρα θεωρούνται απαράδεκτοι. Η εξέγερση είναι τυφλή· η επανάσταση είναι μια εξέγερση που έχει συνειδητοποιήσει ποιοί είναι οι στόχοι της. Ο χαρακτήρας της κοινωνικής επανάστασης.

9. Προετοιμασία

Η σύγχρονη επανάσταση δεν σημαίνει οδοφράγματα. Η υπουλη έννοια της «ιστορικής αποστολής» της εργατικής τάξης. Δεν είναι αποστολή αλλά συμφέρον των εργατών να απελευθερώσουν μόνοι τους τον εαυτό τους. Διαφορά της πολιτικής από την κοινωνική επανάσταση. Χρειάζονται και μυαλά και χέρια.

10. Οργάνωση των εργαζόμενων για να κάνουν την κοινωνική επανάσταση.

Παραγωγή, διανομή, επικοινωνίες και συγκοινωνίες οι

βασικές πηγές της ύπαρξης. Η Γενική Απεργία ως αφετηρία της κοινωνικής επανάστασης. Γιατί αποτυγχάνουν οι περισσότερες απεργίες. Λαθεμένες αρχές και αναποτελεσματική δράση των σημερινών συνδικάτων. Η επιτροπή του τμήματος ως μονάδα οργάνωσης των εργαζόμενων. Πώς θα πάρουμε στα χέρια μας τη βιομηχανία.

11. Αρχές και πρακτική

Η δύναμη της επανάστασης δεν βρίσκεται στο στρατό αλλά στη βιομηχανία. Ο ρόλος της δικαιοσύνης. Γιατί η κοινωνική επανάσταση εξαρτάται από την ελευθερία και την ισότητα.

12. Κατανάλωση και ανταλλαγή.

Οργάνωση της κατανάλωσης. Ίσα μερίδια. Το χρήμα είναι άχρηστο. «Όποιος δεν δουλεύει, δεν τρώει»: ύπουλη αρχή που οδηγεί σε κακά αποτελέσματα. Τοπική ασφάλεια και υγιεινή. Η πολύ μεγάλη σημασία του ιδεαλισμού στην επανάσταση.

13. Παραγωγή

Η βιομηχανία κατά την περίοδο της ανασυγκρότησης. Η κοινωνικοποίηση της βιομηχανίας καταργεί πολλά πολύπλοκα προβλήματα του καπιταλιστικού συστήματος. Περισσότεροι εργαζόμενοι ασχολούνται σήμερα με την πώληση παρά με την παραγωγή. Σημασία της αποκέντρωσης. Μια χώρα που κάνει επανάσταση πρέπει να γίνει αυτάρκης. Παραγωγή σε μικρή κλίμακα, οικιακές βιομηχανίες.

14. Η υπεράσπιση της επανάστασης.

Ποιά είναι η πραγματική δύναμη της επανάστασης. Οι επιτροπές των τμημάτων και των φαντάρων είναι η πηγή της υπεράσπισης και της δράσης της επανάστασης. Συμπεριφορά απέναντι στους αντεπαναστάτες. Η καταστολή και η τρομοκρατία φέρνουν ολέθρια αποτελέσματα. Η ελευθερία και η ισότητα είναι η καλύτερη άμυνα.

Πρόλογος του Αλεξάντερ Μπέρκμαν

Πιστεύω ότι ο αναρχισμός είναι η πιο ορθολογική και η πιο πρακτική αντίληψη για μια ελεύθερη και αρμονική κοινωνική ζωή. Επιπλέον, έχω πειστεί ότι θα πραγματοποιηθεί οπωσδήποτε στην πορεία της ανάπτυξης της ανθρωπότητας.

Ωστόσο, το πότε θα πραγματοποιηθεί, θα εξαρτηθεί από δυο παράγοντες: πρώτον, από το πόσο σύντομα οι συνθήκες ζωής που επικρατούν θα γίνουν σωματικά και πνευματικά ανυπόφορες για το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων, και ιδιαίτερα των εργαζόμενων και δεύτερον, από το πόσο θα γίνουν κατανοητές και αποδεκτές οι απόψεις των αναρχικών.

Οι κοινωνικοί μας θεσμοί στηρίζονται σε ορισμένες ιδέες· όσο αυτές γίνονται γενικά αποδεκτές, οι θεσμοί που βασίζονται πάνω τους δεν κινδυνεύουν. Η κυβέρνηση παραμένει ισχυρή γιατί οι άνθρωποι θεωρούν απαραίτητη την πολιτική εξουσία και τον νομικό καταναγκασμό. Ο καπιταλισμός θα εξακολουθήσει να υπάρχει όσο ένα τέτοιο οικονομικό σύστημα θα θεωρείται ικανοποιητικό και δίκαιο. Η εξασθένηση των ιδεών που στηρίζουν τις άθλιες και καταπιεστικές σημερινές συνθήκες ζωής θα οδηγήσει τελικά στην κατάρρευση της κυβέρνησης και του καπιταλισμού. Η πρόοδος δεν είναι τίποτε άλλο από την κατάργηση των θεσμών που ξεπέρασε στην πορεία της η ανθρωπότητα και από την αντικατάστασή τους με καλύτερους.

Πρέπει να είναι φανερό, ακόμη και στον επιπόλαιο παρατηρητή, ότι οι θεμελιώδεις ιδέες της κοινωνίας υφίστανται ένα ριζικό μετασχηματισμό. Βασικές αιτίες γι' αυτό είναι ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος και η Ρωσική Επανάσταση. Ο πόλεμος ξεσκέπασε τον επιθετικό χαρα-

κτήρα του καπιταλιστικού ανταγωνισμού καθώς και την εγκληματική ανικανότητα των κυβερνήσεων να ρυθμίσουν ειρηνικά τις διαφωνίες ανάμεσα στα έθνη, ή μάλλον ανάμεσα στις άρχουσες οικονομικές κλίκες. Οι Μεγάλες Δυνάμεις υποχρεώνονται τώρα (1928) να συζητήσουν για τον περιορισμό των εξοπλισμών και ακόμη και για την αποκήρυξη του πολέμου, γιατί οι άνθρωποι δεν έχουν πια εμπιστοσύνη στις παλιές μεθόδους. Δεν πάει πολύς καιρός που και μόνο αν έλεγε κάποιος τέτοιο, σε αντιμετώπιζαν με έσχατη περιφρόνηση και προκαλούσαν τη γενική θυμηδία.

Με τον ίδιο τρόπο καταρρέει και η πίστη σε άλλους καθιερωμένους θεσμούς. Ο καπιταλισμός «λειτουργεί» ακόμη, αλλά η αμφιβολία για την καταλληλότητα και τη δικαιοσύνη του φωλιάζει στις καρδιές ολοένα και περισσότερων ανθρώπων. Η Ρωσική Επανάσταση διέδωσε ιδέες και συναισθήματα που υποσκάπτουν την καπιταλιστική κοινωνία, ιδιαίτερα τις οικονομικές της βάσεις και τον ιερό χαρακτήρα της ατομικής ιδιοκτησίας στα μέσα της κοινωνικής ύπαρξης. Γιατί ο Οκτώβρης δεν έγινε μόνο στη Ρωσία· έχει επηρεάσει τους λαούς όλου του κόσμου. Η πρόληψη που επικρατούσε ότι αυτό που υπάρχει είναι δήθεν παντοτινό, έχει κλονιστεί ανεπανόρθωτα.

Ο πόλεμος, η Ρωσική Επανάσταση και οι μεταπολεμικές εξελίξεις συνετέλεσαν και στην απαλλαγή πολλών ανθρώπων από την πλάνη τους για το τί είναι ο σοσιαλισμός. Είναι αναμφισβήτητη αλήθεια ότι ο σοσιαλισμός —όπως και ο χριστιανισμός— κατέκτησε τον κόσμο αλλά κατέστρεψε τον εαυτό του. Τα σοσιαλιστικά κόμματα σήμερα είναι κυβερνήσεις ή συμμετέχουν στις κυβερνήσεις στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, ο λαός όμως δεν πιστεύει ότι αυτές οι κυβερνήσεις είναι διαφορετικές από τις άλλες αστικές κυβερνήσεις. Αισθάνεται ότι ο σοσιαλισμός απέτυχε και έχει χρεωκοπήσει.

Με τον ίδιο τρόπο, οι μπολσεβίκοι απέδειξαν ότι τα δόγματα του Μαρξ και οι αρχές του Λένιν μπορούν να οδηγήσουν μόνο στη δικτατορία και σ' ένα αντιδραστικό

καθεστώς.

Τίποτε απ' όλα αυτά δεν ξαφνιάζει τον αναρχικό. Γιατί οι αναρχικοί υποστήριζαν πάντα ότι το κράτος καταστρέφει την ελευθερία του ατόμου και την αρμονία της κοινωνίας, και ότι μόνον η κατάργηση της καταπιεστικής εξουσίας και της ανισότητας στην κατοχή των υλικών αγαθών μπορεί να λύσει τα πολιτικά, οικονομικά και εθνικά μας προβλήματα. Τα επιχειρήματά τους, ωστόσο, μολονότι βασίζονταν στη μακρόχρονη πείρα των ανθρώπων, φαίνονταν καθαρή θεωρία στους ανθρώπους της εποχής μας· χρειάστηκαν τα γεγονότα των δυο τελευταίων δεκαετιών για να αποδειχθεί μέσα στην ίδια τη ζωή η αλήθεια των θέσεων των αναρχικών.

Η κατάρρευση του σοσιαλισμού και του μποσλεβισμού άνοιξαν το δρόμο στον αναρχισμό.

Υπάρχουν πολλά έργα που μιλούν για τον αναρχισμό, αλλά τα περισσότερα έχουν γραφεί πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι εμπειρίες του κοντινού παρελθόντος έχουν ζωτική σημασία και επιβάλλουν ορισμένες αναθεωρήσεις στη στάση και στην επιχειρηματολογία των αναρχικών. Μολονότι οι βασικές αρχές παραμένουν αναλλοίωτες, τα ιστορικά γεγονότα της εποχής μας επιβάλλουν ορισμένες μεταβολές στην πρακτική τους εφαρμογή. Τα μαθήματα που πήραμε από τη Ρωσική Επανάσταση, κατά κύριο λόγο, μας υποχρεώνουν να μελετήσουμε με καινούριο τρόπο μερικά σημαντικά προβλήματα, και πρώτα απ' όλα τον χαρακτήρα και τις ενέργειες της κοινωνικής επανάστασης.

Επιπλέον, τα αναρχικά βιβλία εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις είναι δυσνόητα για τον μέσο αναγνώστη. Το συννηθισμένο λάθος που γίνεται στα περισσότερα έργα που καταπιάνονται με τα κοινωνικά ζητήματα είναι το ότι προϋποθέτουν πως ο αναγνώστης είναι ουσιαστικά εξοικειωμένος με το ζήτημα, πράγμα που συνήθως δεν συμβαίνει. Αποτέλεσμα είναι ότι υπάρχουν ελάχιστα βιβλία που εξετάζουν τα κοινωνικά προβλήματα με ικανοποιητικά απλό και κατανοητό τρόπο.

Γι' αυτό, νομίζω ότι σήμερα είναι επιτακτική

ανάγκη να διατυπωθούν ξανά οι θέσεις των αναρχικών — να διατυπωθούν ξανά με τα απλούστερα και με τα σαφέστερα λόγια, με λόγια που να μπορούν να τα καταλάβουν όλοι. Χρειάζεται, δηλαδή, ένα **Αλφαβητάρι του Αναρχισμού**.

Αυτά είχα στο μυαλό μου και έγραψα τις σελίδες που ακολουθούν.

Παρίσι, 1928

1. Εισαγωγή

Θέλω να σου μιλήσω για τον αναρχισμό.

Θέλω να σου πω τί είναι ο αναρχισμός γιατί νομίζω ότι θα σε ωφελήσει, γιατί είναι πολύ λίγα γνωστά γι' αυτόν και γιατί τα όσα είναι γνωστά είναι διαδόσεις και, στο μεγαλύτερο μέρος τους, ψέματα.

Θέλω να σου μιλήσω γι' αυτόν, γιατί πιστεύω ότι ο αναρχισμός είναι το τελειότερο και το ανώτερο πράγμα που έχει σκεφτεί ποτέ ο άνθρωπος, το μόνο πράγμα που μπορεί να δώσει σ' εσένα ελευθερία κι ευημερία, και στον κόσμο ειρήνη και χαρά.

Θέλω να σου μιλήσω γι' αυτόν απλά και κατανοητά ώστε να μην υπάρξει καμιά παρανόηση. Τα παχιά λόγια και οι πομπώδεις φράσεις φέρνουν μόνο σύγχυση. Καθαρή σκέψη σημαίνει απλά λόγια.

Πριν όμως σου πω τί είναι ο αναρχισμός, θέλω να σου πω τί **δεν είναι**.

Αυτό είναι απαραίτητο γιατί έχουν διαδώσει πάρα πολλά ψέματα για τον αναρχισμό. Ακόμη και έξυπνοι άνθρωποι έχουν συχνά λανθασμένη γνώμη γι' αυτόν. Μερικοί μιλάνε για τον αναρχισμό χωρίς να ξέρουν τίποτα γι' αυτόν. Άλλοι πάλι, λένε επίτηδες ψέματα για τον αναρχισμό γιατί δεν θέλουν να μάθεις εσύ την αλήθεια γι' αυτόν.

Ο αναρχισμός έχει πολλούς εχθρούς· δεν πρόκειται βέβαια να σου πουν εκείνοι την αλήθεια γι' αυτόν. Το γιατί ο αναρχισμός έχει εχθρούς και ποιοί είναι οι εχθροί του, θα το καταλάβεις αργότερα, όσο θα προχωρούμε. Τώρα, αρκεί να σου πω ότι ούτε ο πολιτευτής σου ούτε ο εργοδότης του, ούτε ο καπιταλιστής ούτε ο χωροφύλακας δεν θα σου μιλήσουν ειλικρινά για τον αναρχισμό. Γιατί οι περισσότεροι δεν ξέρουν τίποτε γι' αυτόν, ενώ όλοι

τους τον μισούν. Τα ίδια ισχύουν και για τις εφημερίδες και τα περιοδικά τους —τον καπιταλιστικό τύπο.

Και οι περισσότεροι σοσιαλιστές και μπολσεβίκοι παρουσιάζουν με λανθασμένο τρόπο τον αναρχισμό. Είναι αλήθεια ότι οι περισσότεροι το κάνουν από άγνοια. Αλλά κι εκείνοι που ξέρουν, λένε συνήθως ψέματα για τον αναρχισμό και τον περιγράφουν σαν «αταξία και χάος». Μπορείς να δεις μόνος σου πόσο ανέντιμοι είναι: οι μεγαλύτεροι δάσκαλοι του σοσιαλισμού —ο Καρλ Μαρξ και ο Φρίντριχ Εγγελς— είχαν πει ότι τελικό στάδιο του σοσιαλισμού θα ήταν ο αναρχισμός. Είπαν ότι στην αρχή πρέπει να έχουμε σοσιαλισμό, αλλά ότι μετά τον σοσιαλισμό θα υπάρξει κομμουνισμός και ότι θα δημιουργηθεί μια πιό ελεύθερη και πιό όμορφη κοινωνία από την κοινωνία του σοσιαλισμού. Κι όμως, οι σοσιαλιστές, μολονότι ορκίζονται στο όνομα του Μαρξ και του Εγγελς, επιμένουν να ονομάζουν τον αναρχισμό «αταξία και χάος» αυτό δείχνει πόσο ανήξεροι ή πόσο ανέντιμοι είναι.

Και οι μπολσεβίκοι κάνουν το ίδιο, μολονότι ο μεγαλύτερος δάσκαλός τους, ο Λένιν, είχε πει ότι τελικό στάδιο του μπολσεβικισμού θα ήταν ο αναρχισμός, και ότι τότε η ζωή θα γινόταν πιό ωραία και πιό ελεύθερη.¹

Πρέπει, λοιπόν, να σου πω πρώτα πρώτα τι δεν είναι ο αναρχισμός.

Δεν είναι βόμβες, αταξία ή χάος.

Δεν είναι κλοπές και φόνοι.

Δεν είναι πόλεμος του καθενός εναντίον όλων.

Δεν είναι επιστροφή ούτε στη βαρβαρότητα ούτε στην κατάσταση των πρωτόγονων άγριων.

Ο αναρχισμός είναι το διαμετρικά αντίθετο απ' όλα τα παραπάνω.

Αναρχισμός σημαίνει ότι θα πρέπει να είσαι ελεύθερος: ότι κανένας δεν θα πρέπει να υποδουλώνει, να σε διαφεντεύει, να σε κλέβει ή να σε εκβιάζει.

Σημαίνει ότι θα πρέπει να είσαι ελεύθερος να κάνεις αυτά που θέλεις: και ότι δεν θα 'πρεπε να σε υποχρεώνουν να κάνεις αυτά που δεν θέλεις.

Σημαίνει ότι θα πρέπει να έχεις τη δυνατότητα να διαλέξεις το είδος της ζωής που θέλεις να ζήσεις, και να την ζήσεις, χωρίς κανένας να σε εμποδίσει.

Σημαίνει ότι ο διπλανός σου θα 'πρέπει να έχει την ίδια ελευθερία με σένα: ότι ο καθένας θα πρέπει να έχει τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες ελευθερίες με όλους τους άλλους.

Σημαίνει ότι όλοι οι άνθρωποι είναι αδέρφια και ότι θα πρέπει να ζουν σαν αδέρφια, ειρηνικά και αρμονικά.

Μ' αυτά θέλω να πω ότι θα πρέπει να μην υπάρχουν πόλεμοι, να μη μεταχειρίζεται μια ομάδα ανθρώπων βία εναντίον μιας άλλης ομάδας, να μην υπάρχουν μονοπώλια, να μην υπάρχει φτώχεια, να μην υπάρχει καταπίεση, να μην υπάρχει εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο.

Κοντολογίς, αναρχισμός σημαίνει μια κατάσταση της κοινωνίας όπου όλοι οι άντρες κι όλες οι γυναίκες είναι ελεύθεροι, και όπου όλοι απολαμβάνουν ισότιμα τα γαθά μιας τακτοποιημένης και λογικής ζωής.

«Μπορεί να γίνει αυτό;» με ρωτάς. «Και πώς;»

«Δεν μπορεί να γίνει: πρέπει πρώτα να γίνουμε όλοι άγγελοι», παρατηρεί ο φίλος σου.

Ας μιλήσουμε, λοιπόν, γι' αυτά. Ίσως καταφέρω να σου δείξω ότι μπορούμε να γίνουμε τίμιοι και ότι μπορούμε να ζήσουμε σαν τίμιοι άνθρωποι χωρίς να βγάλουμε φτερά.

2. Είναι ο αναρχισμός βία;

Έχεις ακούσει ότι οι αναρχικοί ριχνουν βόμβες, ότι πιστεύουν στη βία και ότι αναρχία σημαίνει αταξία και χάος.

Δεν με ξαφνιάζει αυτό. Ο τύπος, ο κλήρος και όλοι όσοι βρίσκονται στην εξουσία σου τριβελίζουν τ' αυτά με τέτοια. Οι περισσότεροι, όμως, απ' αυτούς ξέρουν πολύ καλά τί είναι ο αναρχισμός: έχουν τους λόγους τους που δεν σου λένε την αλήθεια. Καιρός, λοιπόν, να την μάθεις την αλήθεια.

Θα σου μιλήσω καθαρά και σταράτα, σου δίνω το λόγο μου, γιατί τυχαίνει να είμαι ένας από κείνους τους δακτυλοδεικτούμενους αναρχικούς, τους ανθρώπους της βίας και την καταστροφής. Κάτι ξέρω, λοιπόν, και δεν έχω τίποτε να κρύψω.

«Σημαίνει πράγματι ο αναρχισμός αταξία και βία;» με ρωτάς.

Όχι, φίλε μου, ο καπιταλισμός και η κυβέρνηση στηρίζουν την αταξία και τη βία. Ο αναρχισμός σημαίνει το διαμετρικά αντίθετο· σημαίνει τάξη χωρίς κυβέρνηση και ειρήνη χωρίς βία.

«Είναι, άραγε, δυνατόν κάτι τέτοιο;» με ρωτάς.

Γι' αυτό θα μιλήσουμε τώρα. Πρώτα, όμως, ο φίλος σου ζητά να μάθει αν οι αναρχικοί δεν έριξαν ποτέ βόμβες κι αν δεν μεταχειρίστηκαν ποτέ βία.

Μάλιστα, οι αναρχικοί έριξαν βόμβες και καταφεύγουν τότε τότε και στη βία.

«Σ' έπιασα!» φωνάζει ο φίλος σου. «Το 'ξερα!»

Ας μη βιαζόμαστε. Αν οι αναρχικοί μεταχειρίστηκαν μερικές φορές βία, αυτό σημαίνει υποχρεωτικά ότι αναρχισμός σημαίνει βία;

Θέσε στον εαυτό σου αυτό το ερώτημα, και προσπάθησε να απαντήσεις ειλικρινά.

Όταν ένας πολίτης φορέσει το χακί, μπορεί να χρειαστεί και βόμβες να ρίξει και βία να μεταχειριστεί. Θα πεις, τότε, ότι το να είσαι πολίτης σημαίνει να ρίχνεις βόμβες και να μεταχειρίζεσαι βία;

Θα απορρίψεις με αγανάκτηση αυτή την κατηγορία. Αυτό σημαίνει απλώς, θα μου απαντήσεις, ότι **κάτω από ορισμένες συνθήκες** ένας άνθρωπος μπορεί να υποχρεωθεί να καταφύγει στη βία. Αυτός ο άνθρωπος μπορεί να τύχει να είναι δημοκράτης, μοναρχικός, σοσιαλιστής, μπολσεβίκος ή αναρχικός.

Αυτό ισχύει για όλους τους ανθρώπους όλων των εποχών.

Ο Βρούτος σκότωσε τον Καίσαρα γιατί φοβήθηκε ότι ο φίλος του ήθελε να προδώσει τη δημοκρατία και να γίνει αυτοκράτορας. Ο Βρούτος «αγαπούσε τον Καίσαρα,

αλλά αγαπούσε περισσότερο τη Ρώμη». Ο Βρούτος δεν ήταν αναρχικός. Ήταν νομοταγής δημοκράτης.

Ο Γουλιέλμος Τέλος, όπως μας λέει ο θρύλος, πυροβόλησε και σκότωσε τον τύραννο για να γλιτώσει την πατρίδα του απ' την καταπίεση. Ο Τέλος δεν είχε ακούσει λέξει για τον αναρχισμό.

Σου υπενθυμίζω αυτά τα περιστατικά για να σου δείξω ότι από τα πολύ παλιά χρόνια οι φλογεροί εραστές της ελευθερίας τιμωρούσαν τους τύραννους. Αυτοί οι άνθρωποι ξεσηκώνονταν κατά της τυραννίας. Ήταν γενικά πατριώτες, δημοκράτες ή αντιμοναρχικοί, και πολλές φορές σοσιαλιστές ή αναρχικοί. Οι πράξεις τους είναι δείγματα μιας ατομικής εξέγερσης κατά των δεινών και της αδικίας. Δεν ήταν ο αναρχισμός που τους ώθησε σ' αυτές.

Κάποτε, στην αρχαία Ελλάδα η τυραννοκτονία θεωρούνταν η ύψιστη αρετή. Σήμερα, ο νόμος τιμωρεί τέτοιας λογής πράξεις, αλλά ο λαός φαίνεται ότι έχει διατηρήσει τη στάση που κρατούσε από παλιά πάνω σ' αυτό το ζήτημα. Η τυραννοκτονία δεν προσβάλλει το κοινό αίσθημα. Ακόμη κι αν κανένας δεν επικροτεί δημόσια τέτοιες ενέργειες, οι άνθρωποι κατά βάθος τις εγκρίνουν και συχνά χαίρονται κρυφά γι' αυτές. Μήπως χιλιάδες νεαροί αμερικάνοι δεν ήταν πρόθυμοι να δολοφονήσουν τον Κάιζερ, που τον θεωρούσαν υπεύθυνο για τον πόλεμο; Μήπως πρόσφατα ένα γαλλικό δικαστήριο δεν αθώωσε τον άνθρωπο που σκότωσε τον Πετλιούρα για να τον εκδικηθεί μ' αυτό τον τρόπο για τα πογκρόμ που έκανε εναντίον των εβραίων της νότιας Ρωσίας και για το ότι δολοφόνησε χιλιάδες άντρες, γυναίκες και παιδιά;²

Τυραννοκτόνοι —δηλαδή, άντρες και γυναίκες που αγαπούσαν τόσο την πατρίδα τους ώστε να θυσιάσουν και τη ζωή τους ακόμη γι' αυτήν— υπήρξαν σε όλες τις χώρες και σ' όλες τις εποχές. Συχνά ήταν άνθρωποι που δεν ανήκαν σε κανένα πολιτικό κόμμα και που δεν ήταν οπαδοί καμιάς συγκεκριμένης πολιτικής ιδέας· μισούσαν απλώς την τυραννία. Πολλές φορές ήταν θρησκόληπτοι, όπως ο φανατικός Καθολικός Κούλμαν που αποπειράθη-